

*Марија Ђорић**

НЕОУСТАШТВО У САВРЕМЕНОЈ ХРВАТСКОЈ**

Сажетак

Ауторка истражује основе неоусташке идеологије у савременој Хрватској, њене узроке, политичке консенквенце и циљеве. Компаративном методом су испитане сличности и разлике са усташтвом које је било званична државна идеологија НДХ током Другог светског рата. Утврђено је да се неоусташтво рађа почетком 90-их година 20. века као последица ратних дешавања на просторима бивше СФРЈ, као и то да Хрватска ни 20 година од завршетка последњег рата није успела да уклони елементе фашизма из свог друштва. Немогућност потпуне елиминације ове деструктивне идеологије се приписује неуспешној денацификацији хрватског друштва, која је предиспонирала појаву “неоусташке авети” у јеку политичке и економске кризе.

Кључне речи: усташе, екстремна десница, неоусташтво, НДХ, држава, Хрватска, идеологија, насиље, фашизам.

* Научни сарадник, Институт за политичке студије, Београд.

** Рад је настао у оквиру научно-истраживачког пројекта «Демократски и национални капацитети политичких институција Србије у процесу међународних интеграција» (евиденциони број 179009), финансираном од стране Министарства просвете и науке Републике Србије.

1. УВОД

Евидентно је да је десница у успону широм Европе.¹ О томе сведоче многобројни покрети, партије² и организације не само умерене, већ и крајње деснице, које освајају све веће симпатије грађана. Познато је да екстремизму сваке врсте (укључујући и екстремну десницу), погодују стања опште друштвене аномије и кризе, јер у „тешким временима” екстремисти нуде „лака решења”.³ Проблем је у томе што углавном „лака решења” инволвирају насиље, чиме се постиже ефикасност али се пак, са друге стране, нарушавају елементарна људска права и систем вредности на којима почива данашњи цивилизовани свет.

Екстремна десница у савременој Хрватској је део тек ширег европског конгломерата екстремиста, који своју највиолентнију форму исказује у виду неоусташтва. За разлику од осталих европских десничарских партија, група, покрета и организација које своју реторику и деловање еманирају углавном у виду квази-демократије, неоусташтво у савременој Хрватској представља ревитализацију најгорег облика примитивног фашизма, чију основу можемо наћи у 20. годинама прошлог века. Не трудећи се да своје фашисоидно деловање прикрију, хрватске неоусташе узимају за право да јавно промовишу идеологију која је одговорна за погром огромног броја невиних људи. Покушаји глорификације злочиначких вођа упоредо са ревизијом историје су присутни и у другим европским земљама са наци-фашистичком прошлошћу, али треба нагласити да су такви инциденти спорадични и да су законом кажњиви.⁴ Куриозитет је у томе што у Хрватској највиши државници с поносом истичу (посебно у предизборним

1 Осврнућемо се на *Слободарску партију Аустрије, Алтернативу за Немачку, Лобик, ПЕГИДУ, Национални фронт* итд.

2 Више о успону десничарских партија видети: Душан Гујаничић, „Национални фронт Француске – растућа снага европске деснице”, *Политичка ревија*, бр. 1, 2015, стр. 189-205.

3 Више о томе у: Ђорић Марија, *Екстремна десница: међународни аспекти десничарског екстремизма*, Удружење Наука и друштво Србоје, Београд, 2014.

4 Нпр. јавно истицање свастике (кукастог крста) као симбола нацизма је у Немачкој и Аустрији забрањено и инкриминисано.

кампањама) породичне везе са усташама из периода Другог светског рата⁵ и подижу споменике некадашњим усташама-терористима. Апологијом усташтва се понижавају и изнова убијају све оне жртве које су пале у Јасеновцу, Старој Градишки, Јадовну, Јастребарском и другим логорима смрти.

Идеологија неоушаштва у савременој Хрватској консенквенца је ратних дешавања на просторима бивше Југославије али и економске кризе, која је у овом делу Европе отшкринула врата бестијалном облику фашизма. Неоушаштво се темељи на фашистичкој интерпретацији државе као тоталитета, укључујући мржњу према другим народима и расама (међу којима се истичу србофобија и антисемитизам). Оно што га првенствено разликује од класичног усташтва из периода Другог светског рата, јесте то што још увек није постало званична државна идеологија, захваљујући делу хрватске популације која нагиње умереним политичким опцијама. Неоушаштво као токсична и деструктивна идеологија би требало да буде стављено на друштвене маргине, како би се омогућио развој демократског друштва и стабилност у региону. Дobar узор би представљала Немачка која је поприлично успешно спровела денацификацију након Другог светског рата, што није случај са Хрватском, а што можемо сматрати круцијалним проблемом у борби против „неоушашке авети”.

2. ОСНОВЕ УСТАШКЕ ИДЕОЛОГИЈЕ

Усташка идеологија је облик фашизма који је своју кулминацију доживео захваљујући Анте Павелићу у време НДХ (Независне Државе Хрватске)⁶, а чији се корени могу наћи у идејама Анте Старчевића.⁷ У својој основи ушаштво инвол-

5 Зоран Милановић, бивши премијер Хрватске је с поносом истицао да му је „дјед био усташа”, док је некадашњи министар културе Златко Хасанбеговић, показивао нескривене симпатије према усташама, сликајући се са њиховим заставама. Хасанбеговић је био и члан ХОП-а и ХЧСП (Хрватска чиста странка права). Видети: <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/tko-je-milanov-icev-djed-ustasa-kojeg-je-tek-sada-otkrio/4612676/>, 04.12.2016.

6 НДХ је проглашена 10. априла 1941. године, а за њеног поглавника је одређен Анте Павелић.

7 Видети више о томе у: Анте Старчевић, *Дјела*, књ. 3, Одбор клуба странке права, Загреб, 1895.

вира тзв. идеју Велике Хрватске, која се остварила геноцидом над Србима, Јеврејима, Ромима и антифашистима.⁸ За разлику од рецимо, немачког нацизма, који није много марио за религију, усташтво је главни мотивациони, оправдавајући и хомогенизујући фактор за своје деловање налазило у виолентној интерпретацији католичке религије, што га сврстава у ред клерикалног фашизма. Клерофашизам се јасно види у делима и изјавама загребачког надбискупа и викара усташке војске Алојзија Степинаца, који је Павелићевој фашистичкој творевини дао легитимитет када је 26. јуна 1941. године са целокупним епископатом отишао у посету поглавнику, како би му показали колективну наклоност и подршку.⁹ Многи свештеници су се компромитовали учествујући у редовима усташа, попут Антуна Акшамовића, бискупа ђаковаћог и сремског.¹⁰ Фра Мајсторовић један од најозлоглашенијих усташких крвника који је био припадник католичког клера, убио је преко 50.000 Срба.¹¹ Момчило Диклић долази до података у својим истраживањима да је преко 1.700 римокатоличких свештеника лично учествовало у усташким злочинима.¹² Од верских организација које су деловале у усташком режиму, можемо истакнути „Велико крижарско братство” и „Велико крижарско сестринство”, које су бројале преко 50.000 чланова.¹³ Управо је и учешће значајног броја свештенства католичке цркве у НДХ допринело легитимизацији усташких злочина.

Поред идеје Велике Хрватске и клерофашизма, усташтво имплицира и колективни нарцизам¹⁴ о томе да је хрват-

8 Више о томе у: Василије Крестић, *Геноцидом до Велике Хрватске*, Матица српска, Нови Сад; Архив Србије, Београд, 1998.

9 Више о томе у: Виктор Новак, *Magnum Crimen* други део, Catena Mundi, Београд, 2015.

10 Иронија је што је Акшамовић у послератном периоду добио орден братства и јединства првог реда, што сведочи о томе да је „братство и јединство” у Југославији грађено на забораву српских жртава.

11 Извор: Документарни филм „НДХ- Мук”, РТС 1, 21.09.2016.

12 Диклић, Момчило, *„Светац” – може ли Алојзије Степинац бити светац?*, Институт за европске студије, Београд; Удружење Срба из Хрватске, Београд; 2016, стр. 19.

13 Динко Давидов, *Тотални геноцид: Независна држава Хрватска 1941-1945*, Завод за уџбенике, Београд, 2013, стр. 48.

14 Колективни нарцизам се по Јовану Рашковићу, увек везује за месију и агресивност. Циљ је уношење сопствене нарцисоидности у једног човека,

ска нација супериорна и односу на оне друге, међу којима су посебно озлоглашени Срби, Јевреји и Роми. Антисемитизам је био последица копирања немачког нацизма, док се мржња према Србима може објаснити мултикаузалним приступом. Највећи анимозитет који је ишао до бестијалности, хрватске усташе су показивале над Србима у виду – србофобије. О овој ирационалној мржњи, која је пак резултирала веома рационалним и смишљеним системом за убијање, Василије Крестић је написао монографију под називом *Геноцидом до Велике Хрватске*. У својој научној студији Крестић је веома експлицитно елаборирао природу мржње хрватских екстремиста према Србима. Он сматра да се на основу обрасца који се протеже кроз историју може рећи како је „хрватска политичка мисао била и да је до данас остала дубоко прожета идејом геноцида”.¹⁵ Још је Стјепан Радић почетком 20. века говорио језиком мржње који ће касније користити Павелић и Туђман, што се види из следеће изјаве којом описује Србе: „Они су досељеници, друге су вјере, домаћему народу с већине разлога – непоћудни – па зато и треба кадшто само мало намигнути и ето клања!”¹⁶

Крестић истиче неколико разлога који су довели до србофобије:

1. Када су под притиском Турака у 16. и 17. веку Срби почели да насељавају крајеве у којима су живели Хрвати, постали су економски, социјални, етнички и верски проблем.¹⁷ Срби су били двоструко уцењивани јер као православци ни су били у обавези да плаћају порез католичкој цркви, док су са друге стране били у опасности да изгубе статус слободних сељака и постану зависни кметови. Из тог периода постоји писани траг управника имања загребачке бискупије Амброза

тј. месеје или вође. Може се уочити конгруентна веза између власти и нарцисоидности, јер је најопакија нарцисоидна потреба - владање над другим људима. О колективном нарцизму видети више у: Рашковић, Јован, *Нарцизам*, Универзитетска ријеч, Никшић, 1990, стр. 94.

15 Василије Крестић, *Геноцидом до Велике Хрватске*, Матица српска, Нови Сад; Архив Србије, Београд; 1998, стр. 82-83.

16 „Дом”, 22.08.1908. бр. 34, стр. 2. Цит. према: Василије Крестић, *Геноцидом до Велике Хрватске*, Матица српска, Нови Сад; Архив Србије, Београд; 1998, стр. 80-82.

17 Василије Крестић, *Геноцидом до Велике Хрватске*, Матица српска, Нови Сад; Архив Србије, Београд; 1998, стр. 13.

Кузмића, који 13. новембра 1700. године у извештају наглашава како би Србе „било боље поклати него настанити”.¹⁸ Јасно је да су Хрвати према досељеним Србима на почетку осећали класну и верску нетрпељивост, која ће временом добити и етничке димензије. Такође не треба заборавити ни принцип *divide et impera* који су аустроугарски завојевачи користили између Хрвата и Срба, како би их држали под контролом. Ирационалност хрватског анимозитета према Србима је добро уочила и Мис Ирби која је била сведок масовних хапшења Срба у Хрватској током устанка „Невесинска пушка” у 19. веку: „Једини мотив томе гоњењу налази се у нечовечној мржњи Хрвата спрoђу Срба. Као год што католици у Босни иду на руку Турцима против Срба, тако Хрвати у Славонији иду на руку Мађарима опет против Срба”.¹⁹

2. Основ усташког анимозитета према Србима Крестић проналази и у државном и историјском праву Хрватске, према коме статус „политичког народа”²⁰ у Хрватској могу имати само Хрвати.²¹ Из архаичног схватања права је настала идеологија екстремног национализма који је највише био устремљен против Срба. Овакав застарели концепт права води порекло из феудалног друштва и представља супротност свим формама савремене демократије, засноване на плурализму и мултикултурализму. Председница Колинда Грабар Китаровић је настављач оваквог превазиђеног концепта права, што се видело у њеном првом обраћању јавности, када је истакла да су за њу сви Срби у Хрватској – Хрвати”.²²

3. Следеће научно објашњење ове исконске мржње Крестић проналази у фрустрацијама наших суседа, због тога

18 Војин Дабић, *Банска крајина 1688-1751*, Просвјета, Загреб, 1984, стр. 27. Цит. према: Василије Крестић, *Геноцидом до Велике Хрватске*, Матица српска, Нови Сад; Архив Србије, Београд; 1998, стр. 13.

19 Владимир Красић, *Устанак у Босни од 1875. до 1878. године: грађа за новију српску историју рата за ослобођење*, Нови Сад, 1884, стр. 96-97. Цит према: Василије Крестић, *Геноцидом до Велике Хрватске*, Матица српска, Нови Сад; Архив Србије, Београд; 1998, стр. 58.

20 Срби су могли постати део „политичког народа” али им се одрицало право на национални идентитет и посебност, чиме су се отворила врата кроатизацији српског становништва. Срби су били препознавани само по верској припадности и то као Хрвати грчко-источне вере.

21 Василије Крестић, *Геноцидом до Велике Хрватске*, Матица српска, Нови Сад; Архив Србије, Београд; 1998, стр. 29.

22 <http://www.kurir.rs/planeta/kolinda-grabar-kitarovic-za-mene-su-svi-srbi-u-hrvatskoj-hrvati-clanak-1659409>, 12.12.2016.

што је Србија 1878. године на Берлинском конгресу добила две државе (Србију и Црну Гору), док су Хрвати и даље били под Аустроугарском: „То што су Срби имали две државе, а Хрвати ниједну, учинило их је не само искомплексираним, већ и завидним али и агресивним. Превеликом агresiјом желели су, на рачун Срба, да надокнаде оно што нису имали”.²³

Ван ових Крестићевих елаборација о србофобији, можемо додати још један основ анимозитета које су екстремни хрватски националисти (а касније и усташе) показивали према Србима, а то је чињеница да је реч о суштински верском проблему. Наиме, на српско-хрватским границама се често успостављала и она имагинарна граница између Истока и Запада, тј. између православља и католичанства. Још је Алојзије Степинац у допису папи који је послао 1943. године страховао од налета православља: „Напредовање источне шизме у католичке редове пријети данас с пуном озбиљношћу да постигне своје мрачне циљеве. Побједа великосрпске идеје значила би уништење католицизма на сјеверозападном Балкану, у Држави Хрватској(...) У природном реду ствари, ако Бог не би учинио велико чудо, напредак католицизма уско је везан са напретком хрватске државе, његов спас је у исти мах и њен спас”.²⁴ У истом допису папи, Степинац показује и стрепњу да би останком православља у Хрватској не само католици, већ и „240 000 обраћених са српско православне вјере”²⁵ били уништени. Тиме је загребачки надбискуп изнео и број оних православни Срба који су присилно морали да пређу у католичанство.²⁶ Конвертитство из православља у католичанство у периоду пре и током Другог светског рата је имало великог утицаја на јачање србофобије. Криза идентитета²⁷ коју су осећали покатоличени Срби је несумњиво

23 Василије Крестић, *Геноцидом до Велике Хрватске*, Матица српска, Нови Сад; Архив Србије, Београд; 1998, стр. 94.

24 „Надбискуп Алојзије Степинац тражи од папе највећу могућу помоћ за разбојничку Павелићеву државу”, *Политика*, 24.12.1945. Цит. према: Виктор Новак, *Magnum Crimen* други део, Catena Mundi, Београд, 2015, стр.328-329.

25 Исто.

26 Овде је битно нагласити да за време Другог светског рата није било дозвољено свим Србима да пређу у католичанство, већ само сељаштву и нижим друштвеним слојевима.

27 Више о идентитету и кризи националног идентитета у контексту геополитике видети у: Милош Кнежевић, *Призма геополитике: геополитичка димензија националног идентитета*, Институт за политичке студије, Београд, 2013.

одиграла значајну улогу у њиховом усташком опредељењу, којим су желели да сперу и последње зрно сећања на српско етничко порекло.²⁸

Бруталност усташких злочина у НДХ је шокирала чак и Немце и Италијане. Познато је да се италијански новинар Курцио Малапарте згрозио када му је Анте Павелић 1941. године поклатио корпу у којој се налазило 20 килограма људских очију, које су усташе скинуле као трофеј са покланих мученика.²⁹ Злочини у логорима су били многобројни и налазе се на нивоу варваризма: од различитих форми тортуре, преко изгладњавања, силовања, батинања, одсецања делова тела, драња коже, убијања деце пред родитељима и обратно итд. Усташки систем терора је садржао и елементе канибализма о чему постоје забележене изјаве преживелих логораша. По сведочењу Данице Праштало која је као дете била одведена у Јасеновац са својом мајком, најгоре је било иживљавање над тек рођеним бебама, које би усташе намерно остављале наге на врелом летњем сунцу током целог дана, да би им увече гулили кожу и јели.³⁰ Добрила Батајић Кукољ је као девојчица гледала како су у Јасеновцу усташе набијале бебе на сабље, а потом дечија тела бацали гладним псима.³¹ Јасе-

28 О кризи српског идентитета који је по природи ствари мултиконфесионалан (припадају му Срби православне, католичке и муслиманске вероисповести) је писао Момчило Суботић, тврдећи како је у периоду југословенства овај трослојни идентитет девастиран на штету Срба. Више о томе у: Момчило Суботић, „Српски идентитет између језичкоетничког и верског начела”, *Национални идентитет и религија*, ур. Живојин Ђурић, Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2013. стр. 185-205.

29 Извор: <http://www.politika.rs/sr/clanak/131384/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%B8-%D0%A2%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%86-%D0%BD%D0%B0-%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%83,05.01.2017>. или Curzio Malaparte, *Kapput*, Pickle Partners Publishing, San Francisco, 2015.

30 <http://www.muzejgenocida.rs/85-novosti/239-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%B8%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B8-%D1%84%D0%B8%D0%BB%D0%BC-%D0%BF%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BE-%D0%BD%D0%B4%D1%85.html>, 22.08.2016.

31 <http://www.muzejgenocida.rs/85-novosti/239-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%B8%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B8-%D1%84%D0%B8%D0%BB%D0%BC-%D0%BF%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BE-%D0%BD%D0%B4%D1%85.html>, 22.08.2016.

новац и други логори у НДХ су се разликовали од осталих концентрационих логора које су држали нацисти и фашисти широм света током Другог светског рата. Док су на пример, немачки логори били „индустрија за убијање” (користећи коморе за егзекуцију, гас циклон Б, кремацију и сл.), у Јасеновцу су жртве имале непосредан контакт са својим целатима, што сведочи о енормној мржњи.³²

Идеологија усташтва је оправдавала све те злочине, па чак и убиства потпуно недужних – а то су деца. НДХ ће бити запамћена не само као „свеопшта кланица” јер је одговорна за убијање неколико стотина хиљада људи,³³ већ је то била једина земља у којој су се током Другог светског рата оснивали логори за децу, попут логора у Јастребарском. У овај логор су 1942. доведена деца са Козаре, над којом су се спроводиле нове јаничарске методе у виду усташке идеологизације.³⁴ Дечаци и девојчице српског порекла су под надзором часних сестара морали да певају усташке песме, носе усташке униформе и васпитавају се у фашистичком духу. На стотине деце је умрло³⁵, а нека су услед непослушности и убијена. На челу логора у Јастребарском се налазила озлоглашена сестра Ана Барта Пулхерија,³⁶ свастика доглавника Милета Будака, који је решавао „српско питање” тако што је

32 То се може видети и по својеврсном патенту, тзв. србосеку, ножу који је направљен у Немачкој у фабрици „Золинген” (*Solingen*) и специјализован за убијање Срба. Србосек је имао кожну рукавицу којом би се причвршћивао за зглоб, како би усташама било лакше да кољу.

33 Види: Neubacher, Hermann, *Sonderauftrag Südost 1940-1945 Bericht eines fliegenden Diplomaten*, Musterschmit-Verlag, Göttingen, 1957, стр. 31. или Дедијер, Владимир, *Ватикан и Јасеновац: документи*, Издавачка радна организација Рад, Београд, 1987, стр. 644.

34 Видети више о томе у: Драгоје Лукић, *Козарско детињство*, Народна књига, Београд, 1973.

35 О томе постоје уредни записи гробара, Фрање Иловара који је добијао новац за укопавање деце. Видети: Драгоје Лукић, *Козарско детињство*, Издавачко-штампарско предузеће ПТГ, Београд, 1976, стр. 150.

36 На основу одлуке Земалске комисије Хрватске за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача број 421/3, часна сестра Барта Пулхерија је проглашена ратним злочинцем. Интересантно је да је овај документ нестао из Архива Хрватске. Видети више о томе у: Милан Булајић, 2, *Усташки злочини геноцида и суђење Андрији Артуковићу*, Рад, Београд, 1988, стр. 261-271. или Раде Милосављевић, *Дечји усташки концентрациони логор Јастребарско*, ГАМБИТ, Јагодина; Доња Градина : Јавна установа спомен подручја Доња Градина ; Београд, Музеј жртва геноцида, 2009, стр. 89.

једну трећину Срба требало покатоличити, другу раселити, а трећину убити.³⁷

Завршетком Другог светског рата, усташка идеологија је сузбијена али није уништена. Од система терора, она је прешла у форму тероризма који су изводиле усташке организације из имиграције.³⁸ Највећи проблем је био у томе што се зарад очувања „братства и јединства” није потезало питање денацификације на оним просторима који су били „заражени” идеологијом усташтва.

3. БУЂЕЊЕ “НЕОУСТАШКЕ АВЕТИ”

Неоусташтво у савременој Хрватској почива на два стуба. Први је фашистичка идеологија коју су заступале усташе током НДХ, док је други стуб утемељен на екстремном национализму, пониклом на ратним дешавањима током распада СФРЈ.

О неоусташтву можемо говорити, пре свега, почевши од 90-их година 20. века, што се поклапа са дезинтеграцијом Југославије, завршетком Хладног рата и крахом комунизма. Неспремне на вишепартијски систем и нова транзициона правила демократије, нове политичке елите су само промениле политичке одоре и из комунистичких прешле у екстремно националистичке.³⁹ Овде треба нагласити да појава екстремног национализма није била *differentia specifica* само хрватског друштва, већ је то феномен који је постао присутан у свим бившим југословенским републикама. Проблем са савременом Хрватском је у томе што ни 20 година након завршетка грађанског рата, није успела да се избори са екстремним национализмом који се амалгамирао са идејом усташтва. Ово је и став иностраних медија и стручњака који прате област екстремне деснице у свету.

Канадски новинар и продуцент Кристофер Бобин (*Christopher Bobyn*) је направио документарни филм под на-

37 Ова идеја је изречена на збору у Госпићу 22. јуна 1941. године, и од тада је фундамент усташтва. Још једна његова крилатица и даље веома популарна сада већ код неоусташа је: „Или се поклони или се уклони!”, према: Виктор Новак, *Magnum Crimen* други део, Catena Mundi, Београд, 2015.

38 На пример, напад на биоскоп „20.октобар” 1968. у Београду од стране Миљенка Хркача, операција „Радуша” 1972. године, итд.

39 Према: Драган Симеуновић, *Нација и глобализација*, Зограф, Ниш, 2009.

зивом „Rechts, zwei, drei - driftet Europa ab?“⁴⁰ који се бави растом екстремне деснице у Европи, у којем је посебну пажњу посветио неоушаштву.⁴¹ Бобин поставља једно логично питање: зашто се „Олуја“ слави са балонима, децом и то у једној оваквој земљи која добро зна шта је рат.⁴² Иначе, Хрватска је сем „Олује“, под покровитељством Сабора, обележила и комеморацију „невиним жртвама“ у Блајбургу⁴³, на којој се окупило око 15.000 људи 2016. године.⁴⁴ Оцену да је „Хрватска скренула удесно“ истиче и немачки лист „Тагесцајтунг“,⁴⁵ док други немачки лист „Франкфуртер рундшау“ указује да „откад је ХДЗ на власти, јача екстремна десница“.⁴⁶

Улице које у Хрватској носе имена најокорелијих усташких злочинаца као што је Миле Будак, или пак назив „10. април“⁴⁷, неоспорно указују на суноврат вредносног система у Хрватској. Против овакве апологије неоушаштва реаговала је јеврејска невладина организација „Маргелов институт“, која сматра да усташе треба коначно сместити на „историјски отпад, где им је и место“.⁴⁸ Маргелов институт је у више наврата тражио од надлежних државних органа Хрватске да покрену поступак против свештеника Надбискупског архива у Загребу Стјепана Разума, због негирања геноцида у Јасеновцу. Наиме, како „Јутарњи лист“ преноси, свештеник Разум је изјавио да „Јасеновац није био поље суставног уништења, него радни логор, да усташе нису били кољачи и злочинци, а да је „За дом спремни!“ један од љепших поздрава хрватског народа“.⁴⁹ Сличан покушај ревизије историје

40 „Десно, два, три – креће ли се Европа у десно?“

41 Поред хрватске екстремне деснице Кристофер је испитивао раст десничарског екстремизма и у Пољској, Немачкој и Француској.

42 <http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/423683/Bio-sam-u-Donjecku-i-na-Tahriru-no-u-Cavoglavama-sam-bio-najnevrozniiji.html>, 28.01.2017.

43 Код Блајбурга су 1945. претежно страдали фашисти, усташе и квинслинзи који су покушали да побегну од савезничке војске.

44 <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/specijalni-izvjestaj-iz-bleiburga-svima-ustaskim-obilježjima-ulaz-bio-zabranjen/4041033/>, 10.03.2017.

45 <http://www.dw.com/sr/hrvatska-je-skliznula-udesno/a-19077368>, 29.01.2017.

46 <http://www.kurir.rs/region/hrvatska/nemacki-mediji-otkad-je-hdz-na-vlasti-u-hrvatskoj-jaca-ekstremna-desnica-clanak-2227793>, 28.01.2017.

47 10. априла 1941. године је проглашена НДХ.

48 <http://www.intermagazin.rs/hrvatska-konacno-menja-ustaske-nazive-ulica-u-mnogim-gradovima-sirom-zemlje/>, 10.01.2017.

49 <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/zidovska-organizacija-dorh-u-i-mup-u->

се може видети у филму Јакова Седлара под називом „Јасеновац – истина”, којим се умањују и поричу злочини у овом логору смрти.⁵⁰ Док год буде било негирања злочина НДХ и усташа, биће и покушаја срамног прекрајања историје.

Можда се „неоусташко оргијање”⁵¹ (како раст хрватског неофашизма назива Стјепан Месић),⁵² најјасније видело у предизборној кампањи Зорана Милановића који је с поносом тврдио да му је „дјед био усташа”, желећи очигледно да привуче део екстремне деснице у Хрватској, што му и није много помогло, о чему сведочи његов фијаско на изборима. То би било исто као када би се данашњи немачки политичари поносили тиме што су имали неког нацисту у породици у време Другог светског рата. Очигледно је да је вредносни систем у савременој Хрватској у великој мери девастиран, те се више не зна јасна граница између добра и зла. Познато је да се неоусташка реторика у Хрватској интензивира сваки пут пред изборе, јер је мржња према Србима један од главних аргумената са којим наступају поједини хрватски политичари. Та ирационалност у мржњи је толика да се, као у случају бившег премијера Милановића, користи недолични политички вокабулар у којем се о Србима говори као о „шаци јада”.⁵³

Подизање споменика терористи Миру Барешићу⁵⁴ у Драгама представља шамар савременој демократији и још је-

zaustavite-svecenika-razuma-on-negira-ustaske-zlocine-u-jasenovcu/1553169/, 28.09.2013.

50 Антифашистичка лига Хрватске је поводом приказивања овог филма 2016. године поднела кривичну пријаву против Седлара, и то због подстицања на националну мржњу и нетрпељивост, пре свега према Србима. Куриозитет је да се овај филм приказивао хрватској деци у школама. Извор: <http://hr.n1info.com/a/137292/Vijesti/Jakov-Sedlar-kazneno-prijavljen-zbog-filma-o-Jasenovcu.html>, 08.03.2017.

51 <http://direktno.hr/en/2014/domovina/54315>, 28.01.2017.

52 Упркос Месићевој свести да је у савременој Хрватској све популарнија усташка идеологија, постоје снимци из прошлости на којима он пред аустралијском емиграцијом тврди како је Хрватска два пута победила у јеку Другог светског рата: 10. априла 1941. године (када је основана НДХ) и непосредно после рата, када је правила „уступке” са силама победницама. Извор: <http://www.index.hr/vijesti/clanak/video-osvanula-snimka-na-kojoj-mesic-govori-strasne-stvari-o-jasenovcu/945978.aspx>, 01.03.2017.

53 <http://rs.n1info.com/a/187952/Svet/Region/Zoran-Milanovic-Srbija-saka-jada.html>, 18.12.2016.

54 Видети више о томе у: <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/foto-otkriven-spomениk-miri-baresicu-dosli-gotovina-medved-hasanbegovic-coric.../4574636/>,

дан доказ јачања екстремне деснице у Хрватској. Миро Барешки је био усташа и припадник терористичке организације „Хрватски народни отпор”, и то је суштински проблем са овим спомеником. Након убиства југословенског амбасадора Владимира Роловића у Стокхолму 1971. године, Барешки је правоснажном пресудом шведског суда осуђен на 18 година робије. Куриозитет у оваквом „повамирењу” усташтва је ћутање Европске уније чија је чланица (Шведска) некада осудила Барешкија за дело тероризма (!?). Замислимо како би то изгледало када би у Немачкој подигли споменик терористима групе „Бадер-Мајнхоф” или пак у Италији „Црвеним бригадама”? Ћутање по правилу представља знак одобравања. Сетимо се како је Европа била дефанзивна пред нацизмом Адолфа Хитлера и колико ју је коштала политика попустљивости. Нацизам и фашизам су зло које је одговорно за монструозна страдања невиних током Другог светског рата, те Европа поучена пређашњим искуством не би требало да буде „глува, нема и слепа” пред регенерацијом усташтва које представља најпримитивнији облик фашизма. На откривању споменика терористи Барешкију су се вијориле усташке заставе и певале фашистичке песме у којима је главну улогу имао Марко Перковић Томпсон⁵⁵ познат по усташким текстовима, а који је иначе омиљени певач хрватске председнице Грабар Китаровић.⁵⁶ Једна од најпопуларнијих Томпсонових песама „Јасеновац и Градишка Стара” описује аксиолошки систем неоусташа:

„Јасеновац и Градишка Стара, то је кућа Максових месара.

Кроз Имотски камиони журе, возе црнце Францетића Јуре.

У Чапљини клаоница била, пуно Срба Неретва носила”.⁵⁷

01.01.2017.

55 Марко Перковић Томпсон је учествовао у „Олуји”. Интересантно је да му је Холандија 2003. године забранила концерт због фашистичког садржаја његових песама. Извор: <http://www.blic.rs/vesti/politika/drzavni-ustasa-ko-je-marko-perkovic-tompson-najveca-hrvatska-zvezda-koja-peva-o/9cefd3d>, 10.03.2017.

56 <http://rs.n1info.com/a167767/Svet/Region/Kolinda-Grabar-Kitarovic-voli-Tompsona.html>, 12.09.2016.

57 <http://www.intermagazin.rs/vrhunac-ustaskog-fasizma-ovo-je-tekst-pesme-jaseno->

Хрватска држава је дала легалитет подизању споменика Барешићу, јер је на овом скупу учествовао и контроверзни министар културе Златко Хасанбеговић и Томо Медвед, који се налазио на челу министарства бранитеља. Споменик је благословио надбискуп личко-сењски, Миле Боговић. Не можемо а да се не запитамо – чиме је поред толико уметника и научника који су обележили хрватску историју, терориста Миро Барешић заслужио подизање споменика? Можда тиме што је убио недужног амбасадора Владимира Роловића.

И док се једне стране ничу споменици усташким терористима, са друге стране јасеновачки великомученици и даље не могу да почивају у миру због табле којом се вређа преко 700.000 Срба, Јевреја, Рома и антифашиста који су погинули од усташке каме. А како и могу, када се на месту њихове голготе у 21. веку подижу плоче са поруком „За дом спремни!“? Ово је пример типичног неоусташтва које на најгори могући начин врши ревизију историје, али се и подсмева свим невиним жртвама које су страдале у усташким логорима смрти. Куриозитет је у томе што садашња начелница општине Јасеновац, Марија Мачковић, у овој табли не види ништа спорно.⁵⁸ Самообмањивање иде то те мере да чак и Пленковић као премијер Хрватске каже да табла у Јасеновцу са фашистичким поздравом „За дом спремни!“ није спомен усташком режиму,⁵⁹ иако се пре тога извинио свима које вређа постављање ове плоче. Иначе, покушај умањења броја жртва у Јасеновцу је тенденциозно приказиван јавности још од времена Фрање Туђмана⁶⁰, да би данас достигао срамне димензије. Данас Хрвати тврде да је у Јасеновцу убијено 81.998 људи⁶¹, од чега 46.685 Срба, међу којима је било 12.668

vac-i-gradiska-stara/, 22.01.2017.

58 Извор: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=12&dd=05&nav_category=167&nav_id=1206741, 15.12.2016.

59 Видети више о томе у: <http://www.slobodnaevropa.org/a/28262798.html>, 28.01.2017.

60 Raphael Israeli, *The death camps of Croatia : visions and revisions 1941-45*, Transaction Publishers, New Brunswick, N.J., 2013. стр. 153.

61 Ово је број оних чија су имена пописана. Међутим, треба имати у виду да су усташе при крају рата убили све што је претекло логорима, као и то да су уништили комплетну документацију. Такође треба узети у обзир да је већина страдалих била без легитимација, попут Рома, који ни данас, а посебно у то време, нису били уредно пописани. Ауторка овог текста је лично у меморијалном центру Јасеновац јула 2016. године видела овај податак.

деце.⁶² Овај лажни и знатно смањен број жртава је понижење не само оних који су страдали од усташке руке, већ представља и најгори облик историјског ревизионизма. Тенденциозно смањен број жртава је израз неспособности да се Хрватска суочи са својом фашистичком прошлoшћу. Истина је сасвим другачија када је реч о реалном броју усташких жртава. Херман Нојбахер (*Hermann Neubacher*) је указао да је у Јасеновцу страдало више од 750 000 хиљада људи⁶³, док Милан Булајић у својим истраживањима наводи број жртава преко 700 000⁶⁴. Са друге стране, можемо сматрати веома прецизним извештаје које је Ернст Фик (*Ernst Fick*), генерал-мајор СС немачких трупа слао Химлеру 16. марта 1944. године, према којима су усташе побиле између 600 000 и 700 000 људи у Јасеновцу.⁶⁵ Најновија истраживања Међународне комисије показују да је преко 800 000 Срба, Јевреја, Рома и антифашиста страдало у логорима Јасеновац и Доња Градина.⁶⁶

У савременој Хрватској је дозвољено дизати споменике доказаним и осуђеним злочинцима али није дозвољено поштовање једног од елементарних људских права, а то је – употреба матерњег језика. Ломљење табли са ћириличним писмом у Вуковару су одраз не само варваризма, већ и показатељ да је хрватска демократија на крхким ногама. За разлику од Хрватске, у Србији се латиница користи равноправно са ћириличним писмом, чак се може приметити да је више назива на продавницама, кафићима и јавним објектима писано латиничним писмом (и то у великој мери на енглеском језику). И тако треба да буде, јер неће бити мира у региону док год постоје злураде поделе на „пријатеље” и „непријатеље”.

А како уопште можемо говорити о миру на нашим балканским просторима када једна чоколадица из Србије направи читав скандал у Хрватској? Приликом посете хрватске председнице Колинде Грабар Китаровић Дубровнику по-

62 Податке је лично видела, сликала и забележила ауторка приликом посете меморијалном центру Јасеновац, 20. јула 2016. године.

63 Према: Neubacher, Hermann, *Sonderauftrag Südost 1940-1945 Bericht eines fliegenden Diplomaten*, Musterschmit-Verlag, Göttingen, 1957, стр. 31.

64 Видети више о томе у: Булајић, Милан, *Јасеновац: улога Ватикана у нацистичкој Хрватској*, Пешић и синови, Београд, 2007.

65 Дедијер, Владимир, *Ватикан и Јасеновац: документи*, Издавачка радна организација Рад, Београд, 1987, стр. 644.

66 <http://www.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=19284>, 01.03.2012.

водом дана ветерана, дошло је до „чоколадне афере” која је умало направила дипломатски скандал. Наиме, у пакетићима које је председница наменила деци из једног дубровачког вртића, нашле су се „озлоглашене” чоколадице из Србије, што је изазвало револт родитеља. Председница је прихватила своју кривицу, те се извињавала родитељима на „непримерним” поклонима. Као по обичају, политички примитивизам и ограниченост се најексплицитније показују на најситнијим примерима, а то су у овом случају биле чоколадице.

Не можемо говорити о неоушаштву, а да не поменемо покушај канонизације сада већ „блаженог” Алојзија Степинца, викара усташке војске и загребачког надбискупа у НДХ.⁶⁷ Пре него што мешовита комисија састављена од католичког и православног клера донесе закључак о контроверзној личности и делу Алојзија Степинца, треба изнети пар историјских чињеница. Степинац је 28. априла 1941. године објавио посланицу којом је најдиректније величао усташки режим и дао недвосмислену подршку фашистичкој НДХ, говорећи да је новостворена држава „дјело руку Божијих” и да представља „давно сањани и жељковани идеал”.⁶⁸ Фред Синглетон у својој књизи пише како је Степинац подржао Павлићеву власт и како је пружао јавну подршку НДХ.⁶⁹ Такође треба указати на то да је Алојзије Степинац помагао усташки режим не само речју, већ и делима. Тако је 1942. године „Католички тједник” објавио да је Степинац усташким легионарима који су ратовали на Источном фронту преко домобранског викаријата послао пакете са цигаретама, медаљницама, круницама и разним часописима, чиме им је давао моралну и свеколику подршку.⁷⁰ У време Степинца је 1942. године је основана хрватска православна црква⁷¹ у

67 У време писања овог текста фебруара 2017. године подигнут је и споменик усташком викару Алојзију Степинцу у Осијеку, уочи 57. годишњице његове смрти.

68 Виктор Новак, *Magnum Crimen* други део, Catena Mundi, Београд, 2015, стр. 36.

69 Frederick Bernard Singleton, *A short history of the Yugoslav peoples*, Cambridge [Cambridgeshire] ; New York : Cambridge University Press, 1985, стр. 214.

70 „Католички тједник”, бр. 26, 1942. Цит. према: Виктор Новак, *Magnum Crimen* други део, Catena Mundi, Београд, 2015, стр. 419.

71 На чело те цркве је доведен украјински свештеник који је био протеран из Русије.

НДХ, која је требало да замени српску православну цркву.⁷² Једину подршку из православног света вештачки створеној хрватској православној цркви је дала румунска црква, која се након пада НДХ извињавала за овај непримерени чин. Степинац је лично од Павелића добио највише одликовање „Велеред са звијездом” за допринос НДХ у раскринкавању њених непријатеља (1944. год.). Пред сам крај рата Павелић је (десетак дана пред бекство из НДХ) понудио преузимање власти Степинцу. Степинац је рекао да ће размислити, али му прилике нису ишле на руку да преузме власт, јер су савезници победили. Њему је дата на чување целокупна архива Министарства иностраних послова НДХ, коју је похранио у надбискупском двору.⁷³ Још је оваквих историјских чињеница које можемо наводити и које нам могу дати основано право на сумњу да „блажени” Степинац тешко може бити заиста прихваћен као било какав светац. Уосталом, како је могуће да католичка црква проглашава свецем онога, кога Јевреји, Роми, Срби и антифашисти сматрају одговорним за учешће у НДХ и убиствима невиних?

Екстремизам неоусташа би и могао да се толерише када би представљао маргиналну појаву у друштву. Проблем је у томе што је реч о веома масовној појави, а отежавајућа околност је то што се она може приметити често у редовима високих државника и политичара, што је посебно забрињавајуће.

4. ЗАКЉУЧАК

Узимајући у обзир све претходно наведено можемо извући следеће закључке:

1. Хрватски екстремни десничари, као и остали десничари тендирају да се врате у романтизирану прошлост. Најчешће се бира онај „најуспешнији” део прошлости.⁷⁴

72 И данас после готово пола века постоји ова злонамерна идеја о стварању тзв. „хрватске православне цркве”, чиме се настоји угрозити етнички и религијски идентитет оно мало преосталих Срба у Хрватској. Реч је о покушају обнове ове нелегалне институције у Хрватској 6. јануара 2017. године, на православно Бадњи дан, и то на иницијативу Иве Матановића, који је у амблем цркве уцртао знак НДХ.

73 Више о томе у: Виктор Новак, *Magnum Crimen* други део, Catena Mundi, Београд, 2015.

74 Као што је Хрватска у доба краља Томислава, који је од кнежевине направио

2. Проблем са хрватским фашизмом је у томе што се никада после Другог светског рата није до краја спровео процес денацификације, као што је на пример, то урађено у Немачкој.

3. Као и свака врста екстремизма, тако и екстремна десница у форми неоусташтва у Хрватској јача у условима економских и друштвених криза. Безнађе младих људи и лош економски стандард лако доводе до ревитализације националистичког сентимента.

4. Док се усташка идеологија темељила на идејама Анте Старчевића и Анте Павелића, савремено неоусташтво се првенствено позива на лик и дело Фрање Туђмана, као „оца самосталне државе”.

5. Неоусташтво добија легалитет и легитимитет од појединих представника власти, што указује на то да је хрватска демократија на крхким ногама и да није извршена „деконтаминација” елите.

6. Екстремна десница у виду неоусташтва је дошла данас на највишу тачку од 90-их година 20. века. То је потврдила и америчка агенција „Асошијетед прес” у свом извештају 2015. године поводом инцидента на фудбалској утакмици Хрватска-Италија, када је неко од вандала на терену спрејом исцртао кукасти крст.⁷⁵ У овом извештају се такође указује на све већу фашизацију друштва, која се првенствено може видети у забрањивању ћириличног писма.

7. Неоусташтво се, уосталом као и класично усташтво, заснива на србофобији и антисемитизму, укључујући и анимозитет према свима онима који могу на било који начин угрозити хрватски идентитет. Самим тим представља озбиљну претњу демократији.

Када су савезници затрли фашизам у Другом светском рату, ни слутили нису да ће се данас у срцу Европе поново рађати та злокобна идеологија која је однела на милионе живота широм света. Сведоци смо да се историја понавља и стога не смемо остати имуни на обнову усташке идеологије која је одговорна за смрт неколико стотина хиљада људи (укључујући и децу). Само је питање када ће Европска унија

краљевину уз благослов Свете Столице, или пак доба фашистичке НДХ.

75 Видети више о томе у: <http://www.blic.rs/vesti/svet/ap-ekstremna-desnica-u-usponu-u-hrvatskoj/dght5r4>, 22.01.2017.

„прогледати” и својим институционалним и демократским решењима стати на пут овој фашистичкој „авети”. Колико смо као друштво одмакли од варварства када нисмо способни да осудимо убице које „на души” носе невино страдале жртве? Постоји нешто горе од смрти, а то је заборав. Наша је дужност да никада не заборавимо оне који су понели страдалнички крст на путу за Јасеновац, Јадовно, Јастребарско и остале усташке логоре. Не да бисмо мрзели, већ да се више никада не деси такав злочин. Због свега тога треба осудити апологију усташтва која се данас догађа у Хрватској.

Литература

- Булајић, Милан, *Јасеновац: улога Ватикана у нацистичкој Хрватској*, Пешић и синови, Београд, 2007.
- Булајић, Милан, *Усташки злочини геноцида и суђење Андрији Артуковићу*, Рад, Београд, 1988.
- Гујаничић, Душан, „Национални фронт Француске – растућа снага европске деснице”, *Политичка ревија*, бр. 1, 2015.
- Дабић, Војин, *Банска крајина 1688-1751*, Просвјета, Загреб, 1984.
- Давидов, Динко, *Тотални геноцид: Независна држава Хрватска 1941-1945*, Завод за уџбенике, Београд, 2013.
- Дедијер, Владимир, *Ватикан и Јасеновац: документи*, Издавачка радна организација Рад, Београд, 1987.
- Диклић, Момчило, „Светац” – може ли Алојзије Степинац бити светац?, Институт за европске студије, Београд; Удружење Срба из Хрватске, Београд; 2016.
- Документарни филм „НДХ- Мук”, РТС 1, 21.09.2016.
- Ђорић, Марија, *Екстремна десница: међународни аспекти десничарског екстремизма*, Удружење Наука и друштво Србоје, Београд, 2014.
- Israeli, Raphael, *The death camps of Croatia : visions and revisions 1941-45*, Transaction Publishers, New Brunswick, N.J., 2013.
- Кнежевић Милош, *Призма геополитике: геополитичка димензија националног идентитета*, Институт за политичке студије, Београд, 2013.

- Красић, Владимир, *Устанак у Босни од 1875. до 1878. године: грађа за новију српску историју рата за ослобођење*, Нови Сад, 1884.
- Крестић, Василије, *Геноцидом до Велике Хрватске*, Матица српска, Нови Сад; Архив Србије, Београд, 1998.
- Лукић, Драгоје, *Козарско детињство*, Издавачко-штампарско предузеће ПТТ, Београд, 1976.
- Malaparte, Curzio, *Kaputt*, Pickle Partners Publishing, San Francisco, 2015.
- Милосављевић, Раде, *Дечји усташки концентрациони логор Јастребарско*, ГАМБИТ, Јагодина; Доња Градина: Јавна установа спомен подручја Доња Градина ; Београд , Музеј жртва геноцида, 2009.
- Neubacher, Hermann, *Sonderauftrag Südost 1940-1945 Bericht eines fliegenden Diplomaten*, Musterschmit-Verlag, Göttingen, 1957.
- Новак, Виктор, *Magnum Crimen други део*, Catena Mundi, Београд, 2015.
- Рашковић, Јован, *Нарцизам*, Универзитетска ријеч, Никшић, 1990.
- Симеуновић, Драган, *Нација и глобализација*, Зограф, Ниш, 2009.
- Singleton, Frederick Bernard, *A short history of the Yugoslav peoples*, Cambridge [Cambridgeshire] ; New York: Cambridge University Press, 1985.
- Старчевић, Анте, *Дјела*, књ. 3, Одбор клуба странке права, Загреб, 1895.
- Суботић, Момчило, „Српски идентитет између језичкоетничког и верског начела”, *Национални идентитет и религија*, ур. Живојин Ђурић, Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Интернет странице
<http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/tko-je-milanovicev-djed-ustasa-kojeg-je-tek-sada-otkrio/4612676/>
<http://www.kurir.rs/planeta/kolinda-grabar-kitarovic-zamene-su-svi-srbi-u-hrvatskoj-hrvati-clanak-1659409>
<http://www.politika.rs/sr/clanak/131384/3>
<http://www.muzejgenocida.rs/85-novosti/239>

- <http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/423683/Bio-sam-u-Donjecku-i-na-Tahriru-no-u-Cavoglavama-sam-bio-najnervozniji.html>
- <http://www.dw.com/sr/hrvatska-je-skliznula-udesno/a-19077368>
- <http://www.kurir.rs/region/hrvatska/nemacki-mediji-otkad-je-hdz-na-vlasti-u-hrvatskoj-jaca-ekstremna-desnica-clanak-2227793>
- <http://www.intermagazin.rs/hrvatska-konacno-menja-ustaske-nazive-ulica-u-mnogim-gradovima-sirom-zemlje/>
- <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/zidovska-organizacija-dorh-u-i-mup-u-zaustavite-svecenika-razuma-on-negira-ustaske-zlocine-u-jasenovcu/1553169/>
- <http://direktno.hr/en/2014/domovina/54315>
- <http://rs.n1info.com/a187952/Svet/Region/Zoran-Milanovic-Srbija-saka-jada.html>
- <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/foto-otkriven-spomenik-miri-baresicu-dosli-gotovina-medved-hasanbegovic-coric.../4574636/>
- <http://rs.n1info.com/a167767/Svet/Region/Kolinda-Grabar-Kitarovic-voli-Tompona.html>
- <http://www.intermagazin.rs/vrhunac-ustaskog-fasizma-ovo-je-tekst-pesme-jasenovac-i-gradiska-stara/>
- http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=12&dd=05&nav_category=167&nav_id=1206741
- <http://www.slobodnaevropa.org/a/28262798.html>
- <http://www.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=19284>
- <http://www.blic.rs/vesti/svet/ap-ekstremna-desnica-u-usponu-u-hrvatskoj/dght5r4>

Marija Djoric

**NEO-USTASHA IDEOLOGY IN
CONTEMPORARY CROATIA**

Resume

The author investigates the basics of the neo-Ustasha ideology in the contemporary Croatia. It was concluded that neo-Ustasha movement arose in the beginning of the nineties of the 20th century as a consequence of war developments in the ex-Yugoslavian region, as well as due to the fact that Croatia did not succeed in removing the elements of this fascist ideology from its society. The inability of complete elimination of this destructive ideology is attributed to the late denazification of the Croatian society, which was not conducted after the World War II, but was left to blossom, cantilevered by political and economic crisis.

The author has proven the following hypothesis:

Croatian extreme rightists, as well as other rightists, tend to go back to their romanticized past. It is most often that they choose “most successful” part of their past (Such as Croatia in the times of king Tomislav, who turned the principality into kingdom with the blessing of the Holy See, or the times of the fascist Independent State of Croatia).

The problem with Croatian fascism lays in the fact that the process of denazification was never implemented after the Second World War, as it was in, for example, Germany.

As any other type of extremism, the extreme right-wing in the form of neo-Ustasha movement in Croatia grew stronger thanks to the conditions of economic and social crisis. Hopelessness of the young people and low economic standard led towards revitalization of the neo-Nazi sentiment.

While Ustasha ideology was based on the ideas of Ante Starčević and Ante Pavelić, the contemporary neo-Ustasha movement first of all looks upon the work and life of Franjo Tuđman, the so-called “father of the independent state”.

Neo-Ustasha movement gains its legality and legitimacy from individual members of the government, which points out the

fact that Croatian democracy is fragile, and that “decontamination” of the elite has yet not been implemented.

The extreme right-wing has reached its peak in the form of neo-Ustasha movement, since the nineties of the 20th century. American agency “Associated Press” has confirmed this in its report in 2015 regarding the incident which occurred during the football game between Croatia and Italy, at which point some of the vandals spray-painted swastika on the field. This report also mentions growing fascization of the society, which may most clearly be seen in the act of forbidding Cyrillic script.

Neo-Ustasha movement, as well as classic society after all, is based on Serb-phobia and antisemitism, including animosity towards everyone who can in any way put Croatian identity into danger. Thus, it represents a serious threat to democracy.

Keywords: Ustasha, right-wing extremism, neo-Ustasha, NDH, state, Croatia, ideology, violence, fascism.